

Κουρδικό Ζήτημα: Η μεγάλη καμπή στις σχέσεις ΗΠΑ -Τουρκίας

Η πολιτική της Ουάσιγκτον μέχρι τώρα είναι η τήρηση ισορροπιών και στο εσωτερικό του Ιράκ και στις σχέσεις της με την Άγκυρα. Είναι τα ίδια τα συμφέροντά της, όμως, που την ωθούν στη δημιουργία κουρδικού κράτους. Κατά πάσα πιθανότητα, μάλιστα, θα συμπεριληφθούν σ' αυτό οι πετρελαιοπηγές του Κιρκούκ. Εάν αυτές παρέμεναν στην ζώνη των σουνιτών Αράβων, ο αμερικανικός έλεγχος θα ήταν ουσιαστικά ασταθής. Αντιθέτως, εάν συμπεριληφθούν στην κουρδική ζώνη, θα είναι ευσταθής, ακόμα κι αν χαθεί ο έλεγχος του υπόλοιπου Ιράκ. Υπενθυμίζουμε ότι οι Αμερικανοί επέτρεψαν την πολιτικοεκλογική επανακατάληψη του Κιρκούκ από περίπου 100-150.000 Κούρδους, οι οποίοι είχαν εκδιωχθεί από την στρατηγικής σημασίας αυτή πόλη την εποχή του Σαντάμ Χουσεϊν. Ούτε είναι επίσης τυχαίο ότι επέτρεψαν να διεξαχθεί άτυπο δημοψήφισμα, το οποίο σε ποσοστό 95% κατέγραψε την εθνική επιθυμία των Κούρδων για ανεξαρτησία.

Για το ζήτημα του Κιρκούκ η Άγκυρα έχει προβεί όχι μόνο σε επανειλημμένες διπλωματικές παρεμβάσεις, αλλά και σε απειλές. Το άρθρο 140 του ιρακινού Συντάγματος, που βεβαίως συμπεριελήφθη με τις ευλογίες της Ουάσιγκτον, προβλέπει ότι μέχρι το τέλος του 2007 θα διεξαχθεί δημοψήφισμα για το εάν η πόλη θα ενσωματωθεί ή όχι στην κουρδική περιφέρεια. Με τα σημερινά δεδομένα, το δημοψήφισμα αυτό θα νομιμοποιήσει και μοιμοποιήσει την προσάρτηση του Κιρκούκ στο κουρδικό κρατικό μόρφωμα.

Αυτός είναι ο λόγος, που η τουρκική πλευρά πιέζει με σκοπό το δημοψήφισμα να αναβληθεί για πέντε χρόνια και στην περιοχή να επιβληθεί ειδικό καθεστώς.

Οι Αμερικανοί προσπαθούν να τηρήσουν κάποιες ισορροπίες, αλλά γνωρίζουν ότι εάν το Κιρκούκ περιέλθει σ' ένα ειδικό καθεστώς, όπου θα έχουν λόγο και οι σουνίτες Άραβες, ο δικός τους έλεγχος επί των ευρισκομένων εκεί πλουσίων κοιτασμάτων σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο θα είναι ουσιαστικά ασταθής. Από την πλευρά τους, οι Κούρδοι έχουν επίγνωση ότι με τα εισοδήματα που θα έχουν από την ενέργεια, θα οικοδομήσουν ένα οικονομικά αυτοδύναμο κράτος. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι εκ των πραγμάτων θα λειτουργήσουν ακόμα περισσότερο ως πόλος έλξης για τα εκατομμύρια των Κούρδων, που είναι διασκορπισμένοι στις γειτονικές χώρες.

Αυτός είναι ο λόγος, που το μετακεμαλικό καθεστώς έχει χάσει τον ύπνο του. Θεωρεί ότι η διεθνής αναγνώριση του *de facto* υφιστάμενου κουρδικού κράτους θα είναι η αρχή του τέλους για την εδαφική ακεραιότητα της χώρας του. Φοβάται ότι η ύπαρξη κουρδικής κρατικής εστίας, σε συνδυασμό με τις ευρωπαϊκές πιέσεις για παραχώρηση μειονοτικών δικαιωμάτων στα 15-20 εκατομμύρια Κούρδων της Τουρκίας, θα τροφοδοτήσει τον αλυτρωτισμό τους και θα οδηγήσει αργά ή γρήγορα σε απόσχιση εδαφών.

Στην προσπάθειά της να αποτρέψει την αναγνώριση κουρδικού κράτους, η Άγκυρα έπαιξε ανεπιτυχώς το χαρτί των Τουρκομάνων. Το είχε χρησιμοποιήσει και για να προωθήσει τις βλέψεις της για τις πετρελαιοφόρες περιοχές του Κιρκούκ. Βλέψεις, που επιβεβαιώνονται από αλυσίδα επίσημων δηλώσεων, η οποία αρχίζει από την συνθήκη της Λωζάνης και φθάνει μέχρι τις ημέρες μας. Για τον σκοπό αυτό, εδώ και χρόνια το μετακεμαλικό καθεστώς χρηματοδοτεί και οργανώνει το Μέτωπο Τουρκομάνων του Ιράκ, που ιδρύθηκε το 1995 από την ένωση έξι κομμάτων. Οι σχέσεις Κούρδων-Τουρκομάνων χαρακτηρίζονται από αντιπαλότητα και στο παρελθόν έχουν σημειωθεί ένοπλες συγκρούσεις. Ο τελευταίος κρίκος σ' αυτή την αλυσίδα ήταν τα αιματηρά επεισόδια στην περιοχή του Κιρκούκ το 2003. Οι Κούρδοι θεωρούν το Μέτωπο Τουρκομάνων σαν το μακρύ χέρι της Τουρκίας στο βόρειο Ιράκ.

Κατά την διάρκεια του πρώτου πολέμου στον Κόλπο, οι Κούρδοι του βόρειου Ιράκ είχαν εξεγερθεί (Μάρτιος 1991) με σκοπό την εθνική τους απελευθέρωση. Τότε, όμως, είχαν αφεθεί από τους Αμερικανούς στο έλεος των Ιρακινών, οι οποίοι έπνιξαν στο αίμα την εξέγερση και υποχρέωσαν πάνω από ένα εκατομμύριο Κούρδους να πάρουν τον δρόμο της προσφυγιάς. Μετά απ' αυτό, επεβλήθη η ζώνη απαγόρευσης πτήσεων (1992). Απαγορεύθηκε, δηλαδή, τα ιρακινά μαχητικά αεροσκάφη και ελικόπτερα να πετούν πέρα από ένα σημείο προς Βορρά (και προς Νότο). Και οι δύο ζώνες ελέγχονταν

αυστηρά από την αμερικανική και βρετανική αεροπορία. Το αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθεί στο βόρειο Ιράκ η αυτόνομη κουρδική περιοχή.

Από τότε, οι Τούρκοι έβλεπαν να οικοδομείται με την υποστήριξη της Ουάσιγκτον κουρδικό κράτος. Ας σημειωθεί, ότι μετά την ιρακινή επίθεση εναντίον της αυτόνομης κουρδικής περιοχής (31-8-1996), οι Αμερικανοί μετέφεραν και εκπαίδευσαν πολιτικά και στρατιωτικά χιλιάδες Κούρδους στην βάση Γκουάμ στον Ειρηνικό. Οι περισσότεροι εξ αυτών σήμερα κατέχουν θέσεις-κλειδιά. Στο βόρειο Ιράκ (νότιο Κουρδιστάν) κυριαρχούν παραδοσιακά δύο μεγάλες φατρίες με φεουδαρχική προέλευση, που εδώ και χρόνια έχουν προσλάβει κομματική μορφή. Ηγέτης του Κουρδικού Δημοκρατικού Κόμματος, που ελέγχει την συνορεύουσα με την Τουρκία βόρεια περιοχή (κέντρο η πόλη Αρμπίλ), είναι ο Μασούντ Μπαρζανί. Ηγέτης της Κουρδικής Πατριωτικής Ένωσης, που ελέγχει την συνορεύουσα με το Ιράν βορειοανατολική περιοχή (κέντρο η πόλη Σουλειμανίγια) είναι ο Τζαλάλ Ταλαμπανί, σήμερα πρόεδρος του Ιράκ.

Οι δύο αυτές φατρίες έχουν παρελθόν αιματηρών εμφύλιων συγκρούσεων, τις οποίες εκμεταλλεύθηκαν όλες οι γειτονικές χώρες για τα δικά τους συμφέροντα. Λόγω και της αμερικανικής παρέμβασης, από τα τέλη της δεκαετίας 1990 τα πράγματα άλλαξαν. Το Σεπτέμβριο 2002, μάλιστα, εν όψει του πολέμου, οι δύο φατρίες συμφιλιώθηκαν, δρομολογώντας διαδικασίες κρατικής συγκρότησης. Λειτουργήσε κοινοβούλιο, κυβέρνηση, δημόσια διοίκηση, στρατός και δυνάμεις ασφαλείας 40-50.000 ανδρών, τελωνεία, πανεπιστήμια και κεντρική τράπεζα. Από το 2003 μέχρι τώρα οι Κούρδοι (19% των κατοίκων του Ιράκ) έχουν κάνει πολύ περισσότερα βήματα. Για την ακρίβεια, έχουν το δικό τους de facto κράτος.

Το μετακεμαλικό καθεστώς φοβάται ότι η δημιουργία κουρδικού κράτους στο βόρειο Ιράκ θα τροφοδοτήσει τον αλυτρωτισμό των Κούρδων της Τουρκίας και θα οδηγήσει αργά ή γρήγορα σε απόσχιση εδαφών. Για την ακρίβεια, το ζήτημα αυτό έχει προσλάβει διαστάσεις υστερίας. Στις παραμονές του πολέμου, η τουρκική εφημερίδα «Σταρ» είχε φθάσει στο σημείο να εκτιμήσει ότι με την δημιουργία κουρδικού κράτους, οι Ηνωμένες Πολιτείες «επιδιώκουν να εγκαταστήσουν μία βόμβα τύπου Παλαιστίνης στη μύτη της Τουρκίας».

Δεν πρόκειται για ακραία άποψη. Η θεωρία αυτή είναι δημοφιλής στην Τουρκία και βεβαίως έχει πυροδοτήσει τον πιο εκτεταμένο και πιο έντονο αντιαμερικανισμό, αλλά και αντισημιτισμό, αφού στην όλη υπόθεση είναι αναμεμιγμένο και το Ισραήλ. Τροφοδοτείται και από διάφορα δημοσιεύματα, όπως το άρθρο του απόστρατου Αμερικανού συνταγματάρχη Ralph Peters (στην έγκυρη επιθεώρηση Armed Forces Journal International) για τον ανασχεδιασμό των συνόρων στη Μέση Ανατολή. Σ' αυτό, υπάρχει

χάρτης με τις πιθανές αλλαγές. Εκεί, εμφανίζεται ανεξάρτητο κουρδικό κράτος, που εκτός από το βόρειο τμήμα του τριχοτομημένου Ιράκ, περιλαμβάνει και τις κουρδικές περιοχές της Τουρκίας, του Ιράν και της Συρίας.

Η Άγκυρα θεωρεί τόσο ζωτικό το Κουρδικό Ζήτημα, που κατά την διάρκεια του πολέμου (2002) έφθασε στο σημείο να προκαλέσει ρήξη στις σχέσεις της με την Ουάσιγκτον απαγορεύοντας την διέλευση των αμερικανικών στρατευμάτων από το τουρκικό έδαφος για το άνοιγμα του περιβόητου βορείου μετώπου. Τότε, ο τότε αρχηγός των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων στρατηγός Χιλμί Οζκιόκ είχε κάνει μία σημαντική δήλωση: «Εάν η Τουρκία επιλέξει το περιθώριο και δεν βοηθήσει τις Ηνωμένες Πολιτείες, θα έχουμε μεγάλες οικονομικές ζημιές ως συνέπεια του πολέμου και το σημαντικότερο, δεν θα έχουμε δικαίωμα συναπόφασης για το τι θα γίνει στην περιοχή μετά το τέλος των επιχειρήσεων». Οι Αμερικανοί δεν κατάλαβαν το νόημα εκείνης της δήλωσης, γιατί θεωρούσαν δεδομένο ότι η Άγκυρα, τελικώς θα τους πει το ναι.

Οι Τούρκοι, όμως, δεν ήθελαν την διέλευση από το έδαφός τους της αμερικανικής στρατιάς, ακριβώς επειδή η παρουσία της στο βόρειο Ιράκ θα καθιστούσε αδύνατη την υλοποίηση της πραγματικής αποστολής των δικών τους δυνάμεων. Αποστολή των τουρκικών δυνάμεων ήταν να αποτρέψουν την ίδρυση κουρδικού κράτους μετά την ανατροπή του Σαντάμ Χουσεΐν και εάν ήταν δυνατόν να βάλουν πόδι στην περιοχή. Η Άγκυρα θα επέτρεπε την διέλευση των Αμερικανών μόνο εάν αυτοί ικανοποιούσαν το αίτημά της να έχει αυτή την διοίκηση στο βόρειο Ιράκ, ή τουλάχιστον οι δυνάμεις της εκεί να έχουν ελευθερία κινήσεων.

Η Ουάσιγκτον είχε αρνηθεί την τελευταία αυτή απαίτηση, επειδή είχε επίγνωση ότι εάν την αποδεχόταν θα προκαλούντο τουρκοκουρδικές συγκρούσεις. Οι Κούρδοι της το είχαν εξαρχής καταστήσει σαφές. Η Τουρκία εκτιμούσε, εσφαλμένα, ότι χωρίς τις δικές της στρατιωτικές διευκολύνσεις, οι Αμερικανοί δεν θα ξεκινούσαν τον πόλεμο και γι' αυτό επέμεινε. Τα γεγονότα την διέψευσαν. Έχασε και την οικονομική βοήθεια και την δυνατότητα να παίξει πολιτικό ρόλο στο βόρειο Ιράκ. Επιπλέον, οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις τραυματίστηκαν καιρία, την ώρα που η πολιτικοδιπλωματική θέση των Κούρδων σαφώς αναβαθμιζόταν.

Όλα αυτά, όμως, είναι η μία όψη του νομίσματος. Η άλλη είναι ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θεωρούν την Τουρκία «κομβικό κράτος». Τις ανησυχεί το ενδεχόμενο η γειτονική χώρα να μείνει κατά κάποιον τρόπο γεωπολιτικά «μετέωρη». Αυτός είναι ο ένας λόγος, που έχουν μεταβληθεί σε ατζέντηδες της τουρκικής ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο άλλος, είναι η δικαιολογημένη εκτίμησή τους ότι εάν η Τουρκία γίνει μέλος, εκ των πραγμάτων θα υπονομεύσει καιρία το εγχείρημα της ευρωπαϊκής ενοποίησης και

πολιτικής χειραφέτησης. Στο πλαίσιο αυτό, δεν είναι περίεργο, λοιπόν, που πιέζουν τις χώρες-μέλη να παρακάμψουν τους κοινοτικούς κανόνες και να κάνουν τα στραβά μάτια στις κακές προενταξιακές επιδόσεις της Άγκυρας.

Ο τρόπος, με τον οποίον η Άγκυρα κλιμακώνει τις απειλές της για εισβολή στο βόρειο Ιράκ παραπέμπει στην προβολή στρατιωτικής ισχύος εναντίον της Συρίας στα τέλη του 1998, με σκοπό να την υποχρεώσει να εκδιώξει από την επικράτειά της τον Αμπντουλάχ Οτσαλάν. Και τότε, όλα είχαν αρχίσει με μία δήλωση-απειλή του αρχηγού στρατού. Είχε ακολουθήσει δήλωση του Υπουργείου Εξωτερικών και στη συνέχεια ειδική συνεδρίαση του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας. Αμέσως μετά, την φράση «η υπομονή μας έχει εξαντληθεί» είχε επαναλάβει στην Εθνοσυνέλευση ο τότε πρόεδρος Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ. Την ίδια περίοδο, είχε πραγματοποιηθεί συγκέντρωση στρατευμάτων στην τουρκοσυριακή μεθόριο και είχε αρχίσει μία άσκηση, η οποία μπορούσε να μετεξελιχθεί σε εισβολή. Παράλληλα, ο τουρκικός Τύπος καλλιεργούσε πολεμικό κλίμα, με σκοπό να προσδώσει αξιοπιστία στην απειλή και κατ' αυτό τον τρόπο να εκφοβίσει και να κάμψει τον αντίπαλο. Μ' αυτή την έννοια είχε λειτουργήσει σαν μηχανισμός ψυχολογικών επιχειρήσεων.

Το ίδιο περίπου σενάριο επαναλαμβάνεται τους πρώτους μήνες του 2007 έναντι των Κούρδων του Ιράκ. Εδώ και πολύ καιρό, Τούρκοι αξιωματούχοι εκτοξεύουν απειλές για εισβολή. Ο αρχηγός ΓΕΕΘΑ Γιασάρ Μπουγιούκανιτ, μάλιστα, δήλωσε επισήμως ότι πρέπει να πραγματοποιηθεί η εισβολή, προσθέτοντας, όμως, ότι γι' αυτό απαιτείται η πολιτική απόφαση της κυβέρνησης. Την αφορμή για την ανταλλαγή φραστικών πυρών έδωσε μία δήλωση του ηγέτη των Κούρδων του Ιράκ Μασούντ Μπαρζανί. Είχε καλέσει την Τουρκία να μην αναμειγνύεται στις εσωτερικές υποθέσεις του Ιράκ και ειδικότερα στο ζήτημα του Κιρκούκ, γιατί διαφορετικά η κουρδική διοίκηση θα αναμιχθεί στο ζήτημα του Ντιγιαρμπακίρ (πρωτεύουσα του τουρκοκρατούμενου Κουρδιστάν).

Η απάντηση του Ταγίπ Ερντογάν στη δήλωση Μπαρζανί ήταν άκρως απειλητική: *«Δεν πρέπει να λέει πράγματα που είναι υπερβολικά μεγάλα γι' αυτόν. Ο Μπαρζανί ξεπέρασε τα όρια. Το βόρειο Ιράκ, που είναι στη γειτονιά μας, κάνει λάθος και το τίμημα γι' αυτούς θα είναι πολύ υψηλό»*. Εάν πιστέψουμε την εφημερίδα «Χουριέτ», που, όπως και οι άλλες, έχει την τάση να διογκώνει υπαρκτούς κι ανύπαρκτους λεονταρισμούς, στο ίδιο μήκος κύματος ήταν και το τηλεφωνικό μήνυμα του Αμπντουλάχ Γκιουλ προς την Αμερικανίδα ομόλογό του: *«Τα όσα είπε ο Μπαρζανί είναι απαράδεκτα. Πρόκειται για ξεκάθαρη πρόκληση. Το Ιράκ βρίσκεται υπό την ευθύνη σας. Εάν δεν μπορείτε να τους σταματήσετε, ξέρουμε εμείς πώς να το πράξουμε»*.

Η Ουάσιγκτον αντέδρασε πυροσβεστικά. Χαρακτήρισε δυσάρεστες τις δηλώσεις Μπαρζανί, αλλά μέχρις εκεί. Ο Αμερικανός πρεσβευτής στην Άγκυρα Ρος Γουίλσον δήλωσε ότι το δημοψήφισμα για το Κιρκούκ είναι εσωτερική υπόθεση του Ιράκ κι όχι τρίτων. Κατευναστική παρέμβαση έκανε και ο πρωθυπουργός του Ιράκ Νουρί Αλ Μαλίκι, αλλά υπογράμμισε, ότι η χώρα του δεν δέχεται επεμβάσεις στα εσωτερικά της. Απαντώντας στον ορυμαγδό των τουρκικών αντιδράσεων ο Μαχμούτ Μπαρζανί σχολίασε: «Δεν γνωρίζω πώς ένα κράτος μπορεί να επιτρέψει στον εαυτό του να αναμειγνύεται στις υποθέσεις άλλων και την ίδια στιγμή να συγχίζετα όταν ακούει ότι η θιγόμενη πλευρά θα αναμιχθεί στις δικές του υποθέσεις».

Η Άγκυρα δεν θεωρεί την κουρδική διοίκηση ισότιμο συνομιλητή και γι' αυτό αντέδρασε έντονα. Επί της ουσίας, όμως, η διαδικασία προβολής στρατιωτικής ισχύος είχε ήδη αρχίσει. Από τις αρχές της άνοιξης του 2007 υπήρχε μεγάλη συγκέντρωση δυνάμεων στα σύνορα με το Ιράκ. Την ίδια στιγμή, στις παραμεθόριες επαρχίες βρίσκονται σε εξέλιξη σκληρές μάχες με αντάρτες του ΡΚΚ, αποτέλεσμα των οποίων είναι σημαντικές απώλειες στον τουρκικό στρατό.

Η εισβολή στο βόρειο Ιράκ, όμως, διαφέρει ποιοτικά από την περίπτωση της Συρίας. Στο βόρειο Ιράκ υπάρχουν αμερικανικές δυνάμεις. Οι Τούρκοι προσπαθούν να αποσπάσουν από την Ουάσιγκτον το «πράσινο φως», αλλά αυτή αρνείται, παρά τις υποσχέσεις τους ότι η επιχείρηση θα είναι οριοθετημένη και γεωγραφικά και χρονικά. Το μόνο που οι Αμερικανοί ανέχονται, είναι κάποιες περιορισμένης έκτασης καταδρομικές επιχειρήσεις. Φοβούνται δικαιολογημένα, ότι εάν ο τουρκικός στρατός εισβάλει μαζικά η κατάσταση θα καταστεί ανεξέλεγκτη, επειδή δεν θα αντισταθούν μόνο οι αντάρτες του ΡΚΚ, αλλά και οι δυνάμεις της κουρδικής διοίκησης.

Μία τέτοια εξέλιξη θα τίναζε στον αέρα την στρατηγική συμμαχία με τους Κούρδους, η οποία επιτρέπει στους Αμερικανούς να έχουν ένα σταθερό κι ασφαλές έρεισμα στην ευρύτερη περιοχή. Επιπροσθέτως, λόγω της ύπαρξης σημαντικών κουρδικών μειονοτήτων στις γειτονικές χώρες, θα έχουν την δυνατότητα να ασκούν πιέσεις και να παίζουν γεωπολιτικά παιχνίδια. Το κάνουν ήδη εναντίον του Ιράν. Δεν είναι περίεργο, λοιπόν, που παρά τις ασφυκτικές πιέσεις των Τούρκων, οι Αμερικανοί αρνούνται. Όταν, μάλιστα, λίγο πριν το Πάσχα η θερμοκρασία έδειξε ότι φθάνει στο κόκκινο, ο υφυπουργός Εξωτερικών Ντάνιελ Φράιντ προειδοποίησε επισήμως με διάβημα την Άγκυρα (μέσω του Τούρκου πρέσβη στην Ουάσιγκτον) να μην εισβάλει στο Ιράκ. Ο εκπρόσωπος του Στέητ Ντηπάρτμεντ δημοσιοποίησε το διάβημα, προσθέτοντας, όμως, ότι η Τουρκία «αντιμετωπίζει μια πραγματική απειλή από το ΡΚΚ».

Όπως έχουμε ήδη σημειώσει, η Ουάσιγκτον θεωρεί την Τουρκία «κομ-

δικό κράτος». Γι' αυτό και επιχειρεί να ισορροπήσει ανάμεσα σε δύο σκοπιμότητες. Αυτές, όμως, καθίστανται ολοένα και πιο δύσκολο συμβιβάσιμες. Στην προσπάθειά τους να τις συμβιβάσουν, στις τουρκικές πιέσεις για πράσινο φως σε μία εισβολή, οι Αμερικανοί αντιπροτείνουν την συνεργασία της τουρκικής με την ιρακινή κυβέρνηση για την επίλυση του προβλήματος. Η Άγκυρα, όμως, θεωρεί αυτή την στάση υποκριτική. Φοβάται ότι η Ουάσιγκτον προσπαθεί να την σύρει σε μία έμμεση διαπραγματεύση με τους Κούρδους. Είναι ενδεικτικό, ότι όταν ο στρατηγός Μπουγιούκανιτ ρωτήθηκε για τις δηλώσεις Μπαρζανί, απάντησε «καρφώνοντας» με νόημα τις ΗΠΑ: «Εμένα δεν με ενδιαφέρει ποιος έκανε τις δηλώσεις, αλλά ποιος τον έβαλε να τις κάνει»! Είχε υπόψη του την πολύ ωμή δήλωση του στρατηγού Μάγερς (πρώην αρχηγός των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων) ότι «προτεραιότητά μας στο Ιράκ δεν είναι το ΡΚΚ. Φοβάμαι, σε περίπτωση τουρκικής επέμβασης, μήπως τα τουρκικά στρατεύματα βρεθούν αντιμέτωπα με τα αμερικανικά».

Υπενθυμίζουμε, ότι επί Σαντάμ Χουσεΐν ο τουρκικός στρατός είχε επανειλημμένως εισβάλει στο βόρειο Ιράκ. Παρ' ότι τότε είχε χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα, δεν είχε καταφέρει να συντρίψει το αντάρτικο. Αλλά ούτε η σύλληψη και φυλάκιση του Αμπντουλάχ Οτσαλάν σήμανε το τέλος του αυτονομιστικού κινήματος και την περιθωριοποίηση του Κουρδικού Ζητήματος. Όσοι το είχαν προεξοφλήσει, διαψεύδονται από τα γεγονότα. Από τότε έχουν μεσολαβήσει πάνω από οκτώ χρόνια. Όλο αυτό το διάστημα, οι επιθέσεις και οι συγκρούσεις στη νοτιοανατολική Τουρκία συνεχίζονται. Στο κλασικό αντάρτικο, μάλιστα, έχει προστεθεί και η βομβιστική δράση της οργάνωσης «Γεράκια του Κουρδιστάν», που έχει καταφέρει βαρύ πλήγμα στην τουρκική τουριστική βιομηχανία.

Ο στρατιωτικός και οικονομικός απολογισμός, όμως, είναι το λιγότερο. Το ΡΚΚ έχει επιτελέσει το σημαντικότερο σκέλος της ιστορικής αποστολής του: Ο πολυετής ένοπλος αγώνας σφουρηλάτησε οριστικά και αμετάκλητα την ξεχωριστή εθνική συνείδηση του κουρδικού λαού της γειτονικής χώρας. Ανάμεσα στο τουρκικό κράτος και στα 15-20 εκατομμύρια των Κούρδων που ζουν σ' αυτό, έχει ανοίξει από το αίμα ένα βαθύ χάσμα. Το κουρδικό εθνικό κίνημα αναπτύσσεται δυναμικά όχι μόνο στις νοτιοανατολικές επαρχίες, αλλά και στις φτωχογειτονίες των μεγάλων πόλεων της δυτικής Τουρκίας.

Για την τουρκική κρατική ιδεολογία, οι Κούρδοι δεν ήταν τίποτα περισσότερο από «ορεινοί Τούρκοι». Ο κυρίαρχος αυτός ισχυρισμός σήμερα έχει εγκαταλειφθεί ακόμα και από τους εμπνευστές του. Η πάγια στρατηγική του μετακεμαλικού κράτους να αφομοιώσει το κουρδικό στοιχείο στο τουρκικό έθνος, έχει ναυαγήσει οριστικά. Κι αυτό, παρά το γεγονός ότι την διευκόλυνε παρά πολύ η κοινή θρησκεία και η επικράτηση της τουρκικής γλώσ-

σας. Το πρόβλημα, λοιπόν, είναι κατεξοχήν πολιτικό και δεν επιδέχεται πλέον στρατιωτική λύση. Ακόμα και στην μάλλον απίθανη περίπτωση, που οι πασάδες καταφέρουν τελικώς να συντρίψουν οριστικά τους αντάρτες του ΡΚΚ, θα βρεθούν αντιμέτωποι με τις άλλες μορφές του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα.

Σε σύγκριση με το πρώτο ήμισυ του 20ού αιώνα υπάρχει μία ειδοποιός διαφορά. Οι παλαιότερες κουρδικές εξεγέρσεις ήταν εξεγέρσεις φυλάρχων και φυλών κι ακριβώς γι' αυτό άφηναν περιθώρια για επανενσωμάτωση στην τουρκική κοινωνία. Από τη στιγμή, όμως, που οι Κούρδοι απέκτησαν εθνική αυτοσυνειδησία, βιώνουν την τουρκική κυριαρχία ως κατάκτηση και γι' αυτό έχουν κατά κανόνα μετατραπεί σε αντιπάλους του τουρκικού κράτους. Αυτός είναι ο λόγος, που έχουν συρρικνωθεί οι πιθανότητες επίτευξης μίας ήπιας πολιτικής λύσης, η οποία μακροπρόθεσμα να μην αμφισβητεί την ακεραιότητα της Τουρκίας.

Στο σημείο που έχουν φθάσει τα πράγματα και μόνο η διαπραγμάτευση μίας πολιτικής λύσης θεωρείται από τους πασάδες – όχι τελείως αδικαιολόγητα – ότι θα ανοίξει τον ασκό του Αιόλου, με την έννοια ότι θα λειτουργήσει αποσταθεροποιητικά. Γι' αυτό και εμμένουν στην επιδίωξη στρατιωτικής λύσης και ευρύτερα στην αντίληψη του κράτους-οχυρού. Αυτό, όμως, τους εγκλωβίζει περισσότερο στο αδιέξοδο. Εκτός των άλλων και επειδή η ανοχή της Δύσης έχει συρρικνωθεί. Τώρα πια, λόγω της ενταξιακής πορείας της, η Άγκυρα είναι αντιμέτωπη και με τις θεσμικές πιέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πιέσεις προς την κατεύθυνση μίας πολιτικής λύσης ασκεί στο παρασκήνιο και η Ουάσιγκτον, η οποία έχει αναγορεύσει τους Κούρδους του Ιράκ σε στρατηγικό σύμμαχό της. Το συμπέρασμα είναι ότι το Κουρδικό έχει για τα καλά μετατραπεί σε καρκίνωμα στο σώμα της γειτονικής χώρας. Η εμμονή του μετακεμαλικού καθεστώτος στην επιδίωξη στρατιωτικής λύσης και στην αντίληψη του κράτους-οχυρού έχει προ πολλού πάψει να είναι παραγωγική.

Το ενδιαφέρον στην παρούσα συγκυρία (άνοιξη 2007) είναι η έμμεση πλην σαφής διασύνδεση της εσωτερικής μάχης για την εξουσία με το Κουρδικό, που έχει δημιουργήσει ένα εκρηκτικό μίγμα. Είναι προφανές ότι η στρατογραφειοκρατία χρησιμοποιεί το χαρτί της εισβολής στο βόρειο Ιράκ σαν μοχλό για να φθείρει το κυβερνών κόμμα, ώστε στις εκλογές της 22ας Ιουλίου να χάσει την αυτοδυναμία. Εάν υποχρεωθεί να σχηματίσει κυβέρνηση συνασπισμού, ο Ταγίπ Ερντογάν θα έχει σαφώς μικρότερα περιθώρια κινήσεων και θα είναι ευάλωτος στις πιέσεις της στρατογραφειοκρατίας.

Στο σημείο που έχει φθάσει η σύγκρουση της νεοϊσλαμικής κυβέρνησης με το κεμαλικό κατεστημένο δεν φαίνεται να υπάρχουν περιθώρια για έναν αξιοπρεπή συμβιβασμό. Ή ο Ταγίπ Ερντογάν θα κερδίσει την παρτίδα, συρ-

ρικνώνοντας την δύναμη της στρατογραφειοκρατίας, ή θα ηττηθεί απ' αυτή. Με άλλα λόγια, η σύγκρουση δείχνει να είναι μέχρι τελικής πτώσεως. Γι' αυτό και η κάθε πλευρά τα παίζει όλα για όλα. Αυτό ισχύει κυρίως για το «βαθύ κράτος», το οποίο έχει συνειδητοποιήσει ότι δίνει μάχη σχεδόν επιβίωσης. Εάν, μάλιστα, κρίνουμε από τις μεθόδους που έχει χρησιμοποιήσει στο παρελθόν, είναι λογικό να υποθέσουμε ότι οι βομβιστικές επιθέσεις του τελευταίου διαστήματος είναι προδοκάτσες, με σκοπό την καλλιέργεια κλίματος, που θα διευκολύνει το παιχνίδι των πασάδων.

Το Γενικό Επιτελείο εκμεταλλεύεται το Κουρδικό για να ενεργοποιήσει τα εθνικιστικά ανακλαστικά της τουρκικής κοινωνίας και να στριμώξει τον Ερντογάν. Ο στρατηγός Μπουγιούκανιτ έχει δημοσίως ταχθεί υπέρ της εισβολής στο βόρειο Ιράκ, αλλά πετάει το μπαλάκι της τελικής απόφασης στην κυβέρνηση, αφήνοντας να αιωρείται η αιχμή ότι αυτή ολιγωρεί. Για να αποκρούσει την έμμεση πλην σαφή αυτή κατηγορία και να μην υστερήσει στην κούρσα του εθνικισμού, ο πρωθυπουργός δήλωσε ότι εάν υπάρξει αίτημα από τις Ένοπλες Δυνάμεις, για εισβολή, η Εθνοσυνέλευση (όχι η κυβέρνηση) θα δώσει την εξουσιοδότηση. Η αντίδραση του αρχηγού ΓΕΕΘΑ είναι ενδεικτική: «Δεν μπορώ να κάνω και γραπτή αίτηση, τι περιμένουν από μένα;»

Στην πραγματικότητα και οι δύο πόλοι στην Άγκυρα παίζουν ένα επικίνδυνο παιχνίδι. Το ζήτημα της εισβολής έχει για τα καλά εμπλακεί στις σκοπιμότητες της μάχης για την εξουσία. Πρόκειται για πρωτοφανές γεγονός. Στην Τουρκία, η γραμμή για τα εθνικά θέματα ήταν υπεράνω της εσωτερικής πολιτικής αντιπαράθεσης των κομμάτων. Τώρα, όμως, δεν πρόκειται για κομματική διαμάχη. Πρόκειται εμμέσως για καθεστωτικού χαρακτήρα σύγκρουση. Γι' αυτό και είναι οι ίδιοι οι πασάδες, που επιστρατεύουν το Κουρδικό για να πλήξουν τον Ερντογάν.

Επί της ουσίας, η πολιτική της Άγκυρας για το βόρειο Ιράκ έχει περιέλθει σε αδιέξοδο. Μέχρι τώρα, οι αλληπάλληλες απειλές της για εισβολή έχουν πέσει στο κενό. Για να προσδώσει αξιοπιστία και πολιτική εμπέλεια σ' αυτές τις απειλές, συγκεντρώνει τεράστιες στρατιωτικές δυνάμεις στη μεθόριο με το Ιράκ. Το πρόβλημα, ωστόσο, δεν είναι στρατιωτικό. Είναι κατεξοχήν πολιτικό. Όπως έχουμε ήδη σημειώσει, οι Αμερικανοί φαίνονται αποφασισμένοι να κρατήσουν τον τουρκικό στρατό έξω από τα ιρακινά σύνορα.

Η Ουάσιγκτον έστειλε και έμπρακτα μηνύματα αποτροπής:

- Πρώτον, έσπευσε να ενισχύσει πολιτικά την περιφερειακή κουρδική κυβέρνηση του Νετσιρβάν Μπαρζανί, μεταβιβάζοντάς της την ευθύνη της ασφάλειας τριών επαρχιών του βορείου Ιράκ (Αρμπίλ, Σουλειϊμανίγιε και Ντοχούκ).

- Δεύτερον, συγκεντρώνει μαχητικά σε αεροδρόμια κοντά στην ιρακοτουρκική μεθόριο.
- Και τρίτον, στις 24 Μαΐου, δύο αμερικανικά μαχητικά παραβίασαν για 4΄ τον τουρκικό εναέριο χώρο για να φωτογραφήσουν την διάταξη των στρατιωτικών δυνάμεων στη μεθόριο και κυρίως για να στείλουν ένα πιο άμεσο μήνυμα. Αυτή είναι και η ερμηνεία του τουρκικού Τύπου. Ο Ερντογάν άδραξε την ευκαιρία να κάνει ανέξοδα ρελάνς στους πασάδες, απειλώντας τους Αμερικανούς ότι «εάν υπάρξει άλλη παραβίαση η διαδικασία είναι γνωστή». Η πραγματικότητα, όμως, είναι διαφορετική. Όπως ομολόγησε στη «Χουριέτ» ο προηγούμενος αρχηγός ΓΕΕΘΑ Χιλμί Οζκιόκ, έχουν προηγηθεί κι άλλες παραβιάσεις, οι οποίες, όμως, δεν δημοσιοποιήθηκαν.

Κατόπιν αυτών, το κρίσιμο ερώτημα είναι εάν οι Τούρκοι θα διακινδυνεύσουν να έλθουν αντιμέτωποι με αμερικανικές δυνάμεις και να τινάξουν στον αέρα την στρατηγική σχέση τους με τις ΗΠΑ. Εάν δεν καταφέρουν να πάρουν το «πράσινο φως» για μία περιορισμένη χρονικά και γεωγραφικά επιχείρηση, το πιθανότερο είναι να μην κάνουν το βήμα. Από την άλλη πλευρά, όμως, δεν πρέπει να υποτιμηθεί και η πολιτική δυναμική που έχει αναπτυχθεί γύρω απ' αυτή την υπόθεση. Δυναμική, που μπορεί να εξωθήσει σε τυχοδιωκτισμούς, που σε άλλες συνθήκες δεν θα γίνονταν. Το ενδεχόμενο αυτό μας οδηγεί στην άλλη όψη του ερωτήματος: εάν ο τουρκικός στρατός τελικώς εισβάλει, οι Αμερικανοί θα παραταχθούν απέναντί του, ή θα περιοριστούν σε διπλωματικά αντίμετρα, αφήνοντας τους Κούρδους «πεσμεργκά» να τα βγάλουν πέρα μόνοι τους.

Εάν η Ουάσιγκτον ανεχθεί το τουρκικό τετελεσμένο, θα υποστεί βαρύ πλήγμα η αξιοπιστία της. Και βεβαίως, θα τιναχθεί στον αέρα η στρατηγική συμμαχία της με τους Κούρδους. Το ασφαλές έρεισμά της στην ευρύτερη περιοχή θα αποσταθεροποιηθεί. Η μαζική εισβολή των Τούρκων θα οδηγήσει σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις. Δεν θα αντισταθούν μόνο οι αντάρτες του ΡΚΚ, αλλά και οι δυνάμεις της κουρδικής κυβέρνησης. Οι Κούρδοι το έχουν πει ευθέως στους Αμερικανούς. Δεν είναι χωρίς σημασία ότι αυτές τις ημέρες ο στρατηγός Μπουγιούκανιτ αναρωτήθηκε δημοσίως εάν στόχος της εισβολής θα είναι μόνο οι αντάρτες του ΡΚΚ, ή «θα συμβεί κάτι και με τον Μπαρζανί;»

Αθήνα, Ιούνιος 2007